

TÝDENÍK Horácké noviny

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar

31. SRPNA 2023 • LIST ZÁPADNÍ MORAVY • CENA 35Kč • ROČNÍK XXXIV • ČÍSLO 35 • www.horackenoviny.com

14 / Čtvrtek 31. 8. 2023 PUBLICISTIKA Horácké noviny Horácké noviny PUBLICISTIKA Čtvrtek 31. 8. 2023 / 15

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar

Maritina Dřeváková
horackenoviny.com

ZELETAVA – Odsouhlasil jsem, že se vrátím do svého rodného města, ale nevěděl jsem, že to bude tak krásné. Želetava je malá vesnička, ale má svou atmosféru. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

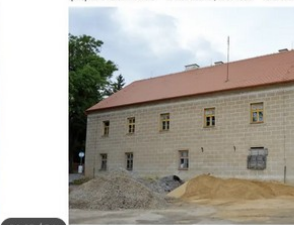
Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar. Jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov. Pivovar je zde již několik desetiletí, a jeho historie je fascinující. Když jsem se sem přestěhoval, byl jsem zvědavý, jak to bude. Ale teď už jsem si našel svůj domov.

14 / Čtvrtek 31. 8. 2023 PUBLICISTIKA Horácké noviny

Byl jednou jeden (ne)obyčejný pivovar

Martina Dědková Chromá
chroma@horackenoviny.com

ŽELETAVA - Odborníci přes pivovarnictví tvrdí, že začátkem minulého století měly obce a města dvě zásadní dominanty - kostel a sladovnickou věž. Nejinak tomu bylo, a vlastně posud je, i v Želetavě. Ve Starém hradě před desítkami let fungoval prosperující a poměrně vyhlášený pivovar, který v případě větší části zbyly jen ruiny. Majitel Josef Vašina se svojí rodinou a partou přátel se pokouší o jeho záchranu. O tom, jak se mu to daří, se mohli přesvědčit návštěvníci u příležitosti 720 let od první písemné zmínky o Želetavě, kdy byla během jediného víkendů zpřístupněna opravená sladovnická věž. K nahlédnutí byl otevřen také někdejší pivovarský sklep s ledárnou.

„Provedli jsme přibližně sedm set lidí. Udělali jsme sedm velkých komentovaných prohlídek, přičemž někteří návštěvníci si sklepení a věž prošli sami. Zájem byl tak velký, že jsme nestihali provázet. Myslím, že lidé byli spokojeni.

tisícovku cukrovarů, pivovarů a sladoven.

Ví se, že již koncem 19. století pivovar zásoboval pivem Vídeň, a když nestihala Plzeň, tak i Berlín. (Pivo se už od středověku vcelku běžně rozváželo po celé Evropě. Vozilo se na vozech s koňským spřežením, obalovalo se slámou, aby v zimě nezmrzlo a v létě se nepřehřívalo, pozn.). Zájem o želetavské pivo byl tak velký, že se pivovar občas potýkal

Reakce byly velmi příznivé,“ zhodnotil Josef Vašina historicky první návštěvnícký den. Není divu, že byl o prohlídku tak velký zájem. Jednalo se o výjimečnou událost. „Nyní se areál na delší čas uzavře a zpřístupníme jej hlavní branou, až to bude celé hotové.“

Areál Starého hradu podléhá památkové ochraně. Na soupisu kulturních památek je uveden jako soubor tří památek - Starý hrad, hospodářský dvůr a sklepy za potokem zahlobené ve stráni. Historicky i funkčně k areálu přináležejí a zároveň vypovídají o důležitých historických etapě, kdy areál tvrze sloužil jako významný panský pivovar. Sklepy vznikly pravděpodobně současně s pivovarem kolem roku 1568. Sklepení má dvě prostory, z nichž větší první prostora sloužila jako pivovarský sklep a druhá jako lednice k celoročnímu uchovávání ledu. Led se do sklepa dopravoval z nedalekého pivovarnického rybníku Hadrava. Dvoje dveře jdoucí za sebou byly sprážené závorami, což způsobovalo, že se jedny dveře zavřely a druhé zároveň otevřely. Nikdy tak nemohlo dojít k tomu, že by byly oboje dveře otevřené a došlo by k uniku chladu z vnitřních prostor, což by ohrozilo ledovou zásobu, po-

třebnou pro chod pivovaru.

Hospodářský dvůr sloužil jako hospodářské zázemí tvrze, později sklad pivovaru, tvoří téměř uzavřený dvůr. Skládá se ze dvou na sebe navazujících budov bývalého pivovaru, sušárenské věže a kolmo navazující sýpky. Na tu dříve navazovala budova kovárny. Dvůr uzavírá úsek ohradní zdi. A nakonec starý hrad je patrovou renesanční budovou se sedlovou střechou. Fasáda je zdobena sgrafity. Tato budova kdysi sloužila k ubytování vrchnosti. Želetava leží na významné historické spojnici a mezi Prahou a Vídní a protíná jí císařská silnice. Než byla vybudována, trvala cesta mezi evropskými velkoměsty asi dvanáct dní a šlechta si potřebovala cestou odpočinout.

„Můžeme se pochlubit tím, že přímým vlastníkem tohoto majetku byl i Jan Jindřich Lucemburský, bratr krále Karla IV. Byl to dobrý hospodář a dá se předpokládat, že za svůj život tento objekt několikrát navštívil,“ podotkl Josef Vašina. Ale k chlubení je toho na Starém hradě mnohem víc. Kupříkladu místní sladovník byl synovcem Karla Havlíčka Borovského. Když zemřel, byla zmínka o jeho skonu zveřejněna dokonce v odborném

časopisu Kvas, věnovaném oboru pivovarnictví. „Čím se opravdu můžeme chlubit, to je sladovnická věž. Takových objektů je v republice jen šestnáct a pouze ve dvou se dochovala tato technologie. Druhé jsou Dalešice, ale nemají ty stroje, které tu máme my.“

Ale zpátky do historie. První zmínka o tomto místě se váže k bývalé tvrzi a pochází z roku 1313. Objekty Starého hradu byly postaveny v šestácti letech 16. století. Postavili je Páni z Hradce. Už na konci 16. století pivovar zásoboval sedm krčem v Želetavě a dvanáct vsí v okolí. Zlom přišel s rodem Kammeňů roku 1862. Celé panství začali modernizovat. „Hrabě Karel Kammel-Hardegger byl ve svém uvažování velmi progresivní a vše pozvedl. Místní pivovar byl upraven pouze pro přípravu sladu a od roku 1867 poháněn parou,“ přiblížil současný majitel. V prostorách dnešní želetavské sýrny byl vybudován nový pivovar.

Dědictví sledování trendů v pivovarnictví a duch modernizace se na Starém hradě udržel. V roce 1908 proběhla další zdařilá modernizace významnou rakousko-uherskou firmou Novák & Jahn. Ti po celém světě postavili více než

s nedostatkem sladu. „Máme doloženo, že například v roce 1924 zakoupili 20 tun sladu v exportní kvalitě od plzeňského pivovaru,“ vypíchl historikem Josef Vašina. Vařila se tu světlá desítka, světlý ležák, dělala se tu i světlá 14 a vařila se tu i některá tmavá piva. V té době dokonce želetavský pivovar postavil v Třebíči na Stařečce svoji pivnici (dnešní sídlo společnosti Archcon, dříve Archatt).

V první polovině 20. století velkostatek vlastnila Anna Attemsová von Hardegger a pronajímala ho Janu Stallerovi, který zde byl sládkem. „Problém nastal v roce 1952-1953, došlo k uzavření pivovaru. Přispěly k tomu dvě věci. Ředitel Antonín Staller utekl do zahraničí a politická situace obecně nepřála pivovarům. V padesátých letech se ve velkém zavíraly. Razil se názor, že pivo je nápoj nehodný socialistického člověka. Tím, jak se pivovar uzavřel, tak se paradoxně zachránila unikátní technologie ve věži. Ostatní pivovary postupem doby změnilly technologii,“ přiblížil smutný konec pivovarnictví v Želetavě Vašina.

Po konfiskaci začal areál využívat podnik Zemědělské zásobování a nákup jako sklad pesticidů. Sídliila v něm také četnická stanice, která se časem proměnila ve služebnu veřejné bezpečnosti. Dokonce tu probíhaly vůbec první výslechy v rámci babických procesů. V roce 1982 se služebna přestěhovala do Moravských Budějovic. Těsně před revolucí byl areál odsouzen k záhubě a měl být zbourán. Po roce 1990 ho koupil otec Josefa Vašiny. Podlomené zdraví mu nedovolilo areál zvelebit. Po smrti otce se do záchranu pivovaru s nadšením vrhl současný majitel.

Prvním výstupem několikaletého bádání především ve spolupráci s Národním muze-

um pak k vidění intaktně zachovalé strojní vybavení obracáčů sladu z roku 1908 včetně opravené topné pece s celým výhřevným systémem a důmyslnými regulačními prvky.

Na vrchol starého komína, vypínajícího se nad věží, nechal majitel instalovat kovovou korunu o průměru 1,7 metru pro čapí hnízdo, protože staré hnízdo bylo nestabilní a muselo být odstraněno. Čapí v Želetavě dlouhodobě nehnízdí, ale v minulosti zde pobývali. Tu a tam už zase mají komín v hledáčku. Třeba se brzy dočká i stalých obyvatel.

„Starý hrad opravujeme svépomocí a za pomoci menších firem již přes deset let. Opravy financujeme především z prostředků, které vyděláme v našem drobném

em pivovarnictví v Kostelci nad Černými lesy a nezměrné práci je právě obnovená sladovnická věž. „Obnovili jsme ji, otestovali strojní vybavení a regulační prvky, zda je funkční. Ještě tomu budeme muset věnovat nějakou péči. Je to unikát. Naši předci udělali v pivovarnictví zásadní inovaci. Přišli na to, jak oddělit kouř od sladu. Dříve se sušil slad tak, že se uděla-

lo ohniště a nad ním byla síta se sladem (naklíčený ječmen, pozn.). Tím pádem mělo pivo kouřovou příchut'. Oddělením kouře od procesu sušení vynikla chuť piva. V naší sladovně jsou v podstatě ležaté komíny, kterými se nahříval vzduch a ten potom proudil nahoru a sušil slad.“ Sladovnická věž (a nejen ta) stojí patrně v místě bývalého rybníka. Těto úvaze nahrává fakt,

že se zdejší lokalita nazývá v Sádkách a je tu velmi vysoko podzemní voda. V rámci rekonstrukce věže bylo zjištěno, že stojí na čtvercových sítích z práčů, zpevněných kamením. Původní pec patrně spadla nebo byla zbourána. Majitel postavil novou ve tvaru písmene L. Je ukryta v obezdění, umožňuje tah teplého vzduchu přes kovové žaluzie. Ve sladovnické věži je

podnikání. Na některé opravy jsme obdrželi částečné příspěvky od Fondu Vysočiny, Havarijního programu Ministerstva kultury a také městyse Želetava. Přestože máme opraveny ty nejzávažnější havarijní stavy, stále máme opravu jen menší část celého areálu,“ uvedl Vašina, který by během pár let chtěl opravený celý areál zpřístupnit široké veřejnosti.

Bližší informace o Starém hradě a veškerém dění najdete na webových stránkách www.staryhrad.cz.

Zájemci mohou také jakoukoliv částkou přispět na darovací transparentní účet: 2102593395 / 2010, který je určen na záchranu této památky. (Majitel účtu: Zachraňme Starý hrad, z.s.). **Foto HoN: Martina Dědková Chromá**

